

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

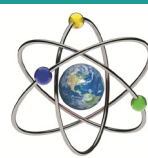
№10
2025

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

*Elektron nashr. 98 sahifa,
3-oktyabr, 2025-yil.*

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapirjanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F.O. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalarini tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari nomzodi (PhD)
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F.O. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the Editorial Board of the newspapers "Yangi Uzbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Candidate of Philological Sciences (PhD)

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – doctor of philosophy (PhD) in psychology

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

“Maktabgacha va maktab ta’limi” jurnali O‘zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo‘yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo‘yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta’limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo‘yicha
ro‘yxatdan o‘tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

The Use of Innovative Pedagogical Technologies in the Development of Critical Thinking	16
<i>Gulnar Atakhanova Orinbaevna</i>	
Current Aspects of Designing and Implementing Extracurricular Educational Activities at the Primary General Education Level.....	20
<i>Amankosova Dinara Gabitovna</i>	
Maktabgacha ta'lim tizimida tarbiyachi shaxsiyati va kasbiy mahorati shakllanishining nazariy asoslari....	24
<i>Axmadaliyeva Moxlaroy To'xtapolatovna</i>	
Pedagogical Model and Stages of Teaching Subjects Through a Project-Based Approach	28
<i>Bannayev Qosimjon</i>	
Lotin tili va zamonaviy tibbiy terminologiya: tarixi, vazifasi va amaliy ahamiyati	31
<i>Eshmurodova Shirin Oybekovna</i>	
Motor alaliyanning nonutqiy simptomatikasi	34
<i>Isayeva Mushtariy Alisher qizi</i>	
Talabalar etnomadaniy kompetentligini rivojlantirishning pedagogik-psixologik omillari	38
<i>Isomiddinov Asliddin Baxriddin o'g'li</i>	
Texnologiya darslarida o'quvchilarning texnik savodxonligini robototexnika elementlari asosida rivojlantirish.....	41
<i>Jabborova Umida</i>	
Fizika fanini mutaxassislik fanlari integratsiyasi asosida o'qitishda bo'lajak muhandislarning kasbiy kompetentligini rivojlantirishning ilmiy-nazariy asoslari	45
<i>Xayrullayev Asliddin Isatullayevich</i>	
Talaba tomonidan mutaxassislik tilini o'zlashtirishda monologik nutqni o'rgatishning samarali usullari masalasi haqida.....	51
<i>Karimov N. M.</i>	
Zamonaviy pedagog kadrlar tayyorlashda kasbiy motiv va motivatsiyaning o'rni	54
<i>Melikova Elnora Shuxratovna</i>	
Bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarini tayyorlashda pragmatik kompetensiyaning roli.....	58
<i>Mustafayeva Nilufar Ulashovna</i>	
O'quvchilarda iqtisodiy tafakkurni rivojlantirishning pedagogik strategiyalari	62
<i>Nishonova Dilafroz</i>	
Computer-Based Formative Assessment: Advantages and Challenges in Teaching English to High School Students	66
<i>Obidjonova Shokhista Bakhtiyorovna</i>	
Metata'lim texnologiyalari asosida bo'lajak maktabgacha ta'lim mutaxassislarini tayyorlash tizimini takomillashtirish.....	70
<i>O'rolboyeva Durdona Sayfiddin qizi</i>	
Sun'iy intellekt asosidagi darslarning an'anaviy darslarga nisbatan samaradorligini qiyosiy tahlil qilish.....	73
<i>Rasulev Bobirjan Atxamovich</i>	
Pedagogik faoliyatda pedagogning kasbiy taraqqiyoti motivatsiyasining psixologik xususiyatlari	78
<i>Rustamova Surayyo Shaxobiddinovna</i>	
Innovatsion kompetentlik tushunchasi va uning ilmiy-pedagogik asoslari.....	84
<i>Soliyev Eliyor Ravshan o'g'li</i>	
Nutqida nuqsoni bo'lgan bolalar eshituv idrokini o'yinlar yordamida rivojlantirishning samarali usullari	88
<i>Xalilova Shahnoza</i>	
Zamonaviy ta'limda kommunikativ kompetensiyaning o'rni va ahamiyati.....	92
<i>Yaqubova Nigoraxon Ibrohimjon qizi</i>	

SUN'IY INTELLEKT ASOSIDAGI DARSLARNING AN'ANAVIY DARSLARGA NISBATAN SAMARADORLIGINI QIYOSIY TAHLIL QILISH

Rasulev Bobirjan Atxamovich
Chirchiq davlat pedagogika
universiteti mustaqil izlanuvchisi

Annotatsiya: Mazkur maqolada sun'iy intellekt (SI) texnologiyalaridan foydalangan holda tashkil etilgan darslarning samaradorligi an'anaviy darslar bilan qiyosiy tahlil qilindi. Tadqiqot siyosiy fanlar yo'nalishi bo'yicha olib borilgan bo'lib, ChatGPT, Copilot va boshqa AI platformalaridan foydalanishning ta'lim jarayoniga ta'siri eksperimental usulda o'rganildi. Natijalar shuni ko'rsatdiki, sun'iy intellekt asosida tashkil etilgan darslarda talabalar faolligi 32% ga oshgan, mustaqil fikrlash va tanqidiy tafakkur ko'nikmalari esa an'anaviy darslarga nisbatan sezilarli darajada rivojlangan. Ushbu maqola siyosiy ta'lim tizimida AI texnologiyalarini keng joriy etishning ilmiy asoslarini ishlab chiqishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: sun'iy intellekt, siyosiy fanlar, ta'lim texnologiyalari, qiyosiy tahlil, pedagogik samaradorlik, ChatGPT.

Abstract: This article compares the effectiveness of AI-based lessons with traditional teaching methods in political science education. The study employed experimental and analytical approaches to examine how artificial intelligence platforms such as ChatGPT and Copilot impact students' learning outcomes, critical thinking, and engagement. The findings revealed that student activity increased by 32% in AI-supported lessons, and critical thinking skills significantly improved compared to traditional classes. The study highlights the potential of integrating AI technologies into political science education to modernize teaching practices and enhance learning efficiency.

Key words: artificial intelligence, political science, educational technologies, comparative analysis, pedagogical effectiveness, ChatGPT.

Аннотация: В данной статье проводится сравнительный анализ эффективности уроков, организованных с использованием технологий искусственного интеллекта (ИИ), и традиционных занятий. Исследование было проведено по направлению политических наук с использованием таких платформ, как ChatGPT и Copilot. Результаты показали, что активность студентов на занятиях, основанных на ИИ, увеличилась на 32%, а навыки критического мышления значительно улучшились по сравнению с традиционными уроками. Работа направлена на разработку научных основ внедрения ИИ в образовательный процесс политических наук.

Ключевые слова: искусственный интеллект, политические науки, образовательные технологии, сравнительный анализ, педагогическая эффективность, ChatGPT.

KIRISH

Hozirgi davrda sun'iy intellekt texnologiyalari jadal sur'atlar bilan rivojlanib, ta'lim jarayonining barcha bosqichlariga chuqur kirib bormoqda. Global miqyosda raqamli transformatsiya jarayonlarining tezlashuvi ta'lim tizimidan ham yangi yondashuvlarni talab qilmoqda. UNESCO va OECD tomonidan 2024-yilda e'lon qilingan hisobotlarda qayd etilishicha, dunyo bo'yicha oliy ta'lim muassasalarining 65 foizida sun'iy intellektga asoslangan o'quv platformalari o'qitish jarayoniga qisman integratsiya qilingan bo'lib, bu raqamning yil sayin oshishi kutilmoqda. Bu holat AI texnologiyalarining nafaqat yordamchi vosita, balki mustaqil ta'lim resursi sifatida ham keng qo'llanilayotganidan dalolat beradi. Ayniqsa, siyosiy fanlarni o'qitishda sun'iy intellekt vositalari murakkab siyosiy jarayonlarni modellashtirish, talabalarga real vaqt rejimida turli siyosiy stsenariylarni tahlil qilish imkoniyatini yaratishi, shuningdek, o'qituvchi va talaba o'rtasidagi interaktivlikni sezilarli darajada oshirishi bilan alohida ahamiyat kasb etadi. Sun'iy intellektidan foydalanish nafaqat bilimlarni samarali yetkazishga, balki talabalar tanqidiy fikrlash, tahliliy yondashuv va muammoli vaziyatlarda qaror qabul qilish ko'nikmalarini rivojlantirishga ham xizmat qiladi.

Bugungi globallashuv va raqamli transformatsiya davrida siyosiy ta'lim jarayonini modernizatsiya qilish dolzarb masalalardan biri bo'lib qolmoqda. O'zbekiston Respublikasi ta'lim tizimini rivojlantirish bo'yicha amalga oshirilayotgan islohotlar, xususan, "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasi doirasida ta'lim jarayoniga innovatsion texnologiyalarni keng joriy etish ustuvor vazifalardan biri sifatida belgilangan. Shu maqsadda, mamlakatimizning bir qator yetakchi oliy ta'lim muassasalarida 2024-yildan boshlab sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanishga asoslangan pilot loyihalar yo'lga qo'yildi. Mazkur loyihalar doirasida ChatGPT, Copilot kabi ilg'or raqamli platformalar yordamida interaktiv darslar tashkil etilmoqda, talabalarning mustaqil bilim olishiga ko'maklashuvchi sun'iy intellekt asosidagi virtual o'quv tizimlari sinovdan o'tkazilmoqda. Bunday tajribalar siyosiy fanlar kabi murakkab tahliliy yondashuvni talab qiladigan yo'nalishlarda ayniqsa muhimdir. Chunki siyosiy jarayonlar dinamik xarakterga ega bo'lib, ularda tezkor axborot almashinuvi va turli siyosiy voqealarni real vaqt rejimida tahlil qilish zarurati mavjud. AI texnologiyalari yordamida talabalar siyosiy tizimlarning ishlash mexanizmlarini virtual muhitda sinovdan o'tkazishlari, turli siyosiy stsenariylarni tahlil qilib, natijalar asosida o'z fikr-mulohazalarini asoslashlari mumkin. Shu orqali ular nafaqat nazariy bilimlarni chuqur o'zlashtiradilar, balki amaliy ko'nikmalarni ham rivojlantiradilar. Shu bois ushbu tadqiqotning asosiy maqsadi – sun'iy intellekt asosidagi darslarning samaradorligini an'anaviy darslar bilan qiyosiy tahlil qilishdan iboratdir.

Tadqiqot siyosiy fanlar yo'nalishida olib borilib, talabalar o'zlashtirish ko'rsatkichlari, ularning faolligi va mustaqil fikrlash darajasiga AI asosida tashkil etilgan darslarning ta'sirini aniqlashga qaratilgan. Olingan natijalar siyosiy ta'lim tizimida sun'iy intellekt texnologiyalarini yanada kengroq joriy etish bo'yicha ilmiy asoslangan tavsiyalar ishlab chiqishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, ushbu tadqiqot O'zbekiston oliy ta'lim tizimida innovatsion pedagogik yondashuvlarni rivojlantirish va global ta'lim standartlariga mos keluvchi raqamli o'quv jarayonini shakllantirish yo'lidagi muhim qadam bo'lib hisoblanadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Sun'iy intellektning ta'limdagi o'rni bo'yicha so'nggi yillarda jahon miqyosida bir qator ilmiy tadqiqotlar olib borilgan bo'lib, ushbu yo'nalish bo'yicha nazariy va amaliy izlanishlar tobora kengayib bormoqda. Greenleaf (2019) o'z tadqiqotlarida AI texnologiyalari ta'lim jarayonini individuallashtirish, talabalarning o'quv uslublari va qobiliyatlariga moslashtirilgan bilimlarni taqdim etish imkoniyatini yaratishini ta'kidlaydi. Uning fikricha, sun'iy intellekt o'qituvchilarga yordamchi vosita sifatida xizmat qilib, ta'lim jarayonidagi repetitiv vazifalarni avtomatlashtiradi va o'qituvchi e'tiborini tahliliy hamda ijodiy faoliyatga qaratishga yordam beradi ^[1]. Batty va hamkorlari (2022) tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda raqamli transformatsiya siyosiy fanlarni o'qitishda pedagogik innovatsiyalarni shakllantirishdagi asosiy omillardan biri sifatida qayd etiladi. Ularning fikricha, siyosiy jarayonlar murakkab, dinamik va ko'p omilli bo'lgani uchun ularni o'rgatishda sun'iy intellekt vositalari, xususan, simulyatsiya va modellashtirish texnologiyalarini qo'llash talabalarning siyosiy tafakkurini rivojlantirishda muhim o'rin tutadi ^[2].

Holmes va Holmes (2021) o'z izlanishlarida sun'iy intellektning ta'limdagi ijtimoiy-psixologik ta'sirini o'rgangan bo'lib, AI asosidagi interaktiv darslar talabalar o'rtaidagi hamkorlik va kommunikatsiyani kuchaytirishi, shuningdek, talabalar motivatsiyasini oshirishda muhim omil ekanligini isbotlaydi ^[3]. Luckin (2018) esa sun'iy intellektning ta'lim tizimidagi imkoniyatlari va cheklovlarini o'rgangan holda, AI texnologiyalaridan foydalanishda o'qituvchi rolini pasaytirish emas, balki ularni yangi metodik yondashuvlar bilan qo'llab-quvvatlash zarurligini ta'kidlaydi.

Tadqiqotda AI asosidagi tizimlar yordamida o'quvchilarning o'zlashtirish jarayoni chuqur tahlil qilinib, ularning individual ehtiyojlariga mos ravishda o'quv materiallarini taklif etish bo'yicha samarali modellar ishlab chiqilgan ^[4]. Shuningdek, Baker va Smith (2019) tomonidan o'tkazilgan tadqiqotda sun'iy intellekt texnologiyalarining ta'lim sifatiga bevosita ta'siri chuqur tahlil qilingan. Ularning fikricha, AI texnologiyalaridan foydalanish ta'lim samaradorligini oshiradi, lekin uning muvaffaqiyati o'qituvchilar malakasi va raqamli infratuzilmaning rivojlanganlik darajasiga ham bevosita bog'liqdir ^[5]. Miao va Holmes (2022) tadqiqotlarida esa sun'iy intellektning siyosiy ta'limdagi o'rni alohida ko'rib chiqilgan. Ular siyosiy jarayonlarni o'rgatishda virtual siyosiy laboratoriyalar, simulyatsiya va AI asosidagi ma'lumotlar tahlil platformalaridan foydalanish talabalar tanqidiy tafakkurini rivojlantirishda yuqori natijalar berishini isbotlashgan ^[6]. Ammo yuqoridagi tadqiqotlarning aksariyati umumiy yondashuvlarni yoritish bilan chegaralangan bo'lib, siyosiy fanlarni o'qitishda sun'iy intellektning an'anaviy darslarga nisbatan samaradorligini qiyosiy tahlil qilish masalasi yetarlicha chuqur o'rganilmagan. Ushbu maqola aynan shu bo'shliqni to'ldirish, siyosiy ta'lim yo'nalishida AI texnologiyalarining real ta'sirini aniqlash va ilmiy asoslangan xulosalar ishlab chiqishga qaratilgan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot jarayonida eksperimental, qiyosiy va statistik tahlil usullari qo'llanildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Nazariy jihatdan sun'iy intellekt asosida tashkil etilgan darslar bilan an'anaviy darslarning samaradorligini qiyoslash pedagogik jarayonning bir qator konseptual tamoyillariga asoslanadi. Pedagogika nazariyasida ta'lim jarayonining samaradorligi o'qituvchi va talaba o'rtasidagi o'zaro aloqaning sifati, bilimlarni yetkazish usuli, talabalarning motivatsiyasi va o'quv jarayonida faol ishtiroki bilan belgilanadi (Vygotskiy, 1978; Bloom, 1984). Shu nuqtayi nazardan qaraganda, sun'iy intellektning o'quv jarayoniga integratsiya qilinishi ta'limning individualizatsiya tamoyili, konstruktivizm nazariyasi hamda interaktiv o'qitish metodlariga tayanadi. AI texnologiyalari an'anaviy darslarga nisbatan o'quv jarayonini moslashuvchanroq qiladi, har bir talabaning o'quv ehtiyojiga mos tarzda bilimlarni yetkazishga xizmat qiladi va shu orqali o'zlashtirish darajasini oshiradi.

1-jadval: An'anaviy darslar va sun'iy intellekt asosidagi darslarning nazariy jihatdan qiyosiy tahlili

Mezonlar	An'anaviy darslar	Sun'iy intellekt asosidagi darslar
Pedagogik yondashuv	Behavioristik yondashuv: o'qituvchi asosiy bilim manbai va boshqaruvchi.	Konstruktivistik yondashuv: talabalar bilim jarayonining faol ishtirokchilari, o'qituvchi esa yo'naltiruvchi (fasilitator).
Ta'lim jarayonining markazi	O'qituvchi markazli. Bilim bir yo'nalishda – o'qituvchidan talabaga uzatiladi.	Talaba markazli. Bilim ikki yo'nalishda – interaktiv bilim almashinuvi va hamkorlik.
Bloom taksonomiyasi bo'yicha rivojlanish bosqichlari	Ko'proq yodlash, tushunish va qo'llash bosqichlarida cheklangan.	Tahlil, baholash va ijod qilish kabi yuqori kognitiv bosqichlarga chiqish imkoniyati mavjud.
Vygotskiyning "Yaqin rivojlanish zonasi" (ZPD)	O'qituvchi yordamida ma'lum darajada rivojlanish, ammo individual ehtiyojlarga to'liq moslashmaydi.	AI texnologiyalari talabaga individual yordam ko'rsatadi va rivojlanish jarayonini shaxsiylashtiradi.
Motivatsiya nazariyasi (Deci & Ryan)	Talabalar motivatsiyasi ko'proq tashqi omillarga bog'liq (imtiyoz, baho, nazorat).	Talabalar ichki motivatsiyasi kuchayadi: avtonomiya, kompetentlik va hamkorlik rivojlanadi.
Ta'limning individuallashtirilishi	Standart yondashuv. Barcha talabalar bir xil metod va materiallar asosida o'qitiladi.	Har bir talabaning bilim darajasi va qiziqishiga mos individual o'quv yo'nalishlari shakllanadi.
Talabalarning faolligi	Passiv qabul qiluvchi rolda, faollik past.	Faol ishtirokchi, interaktiv muhokama va mustaqil tadqiqotlar orqali faollik yuqori.
Siyosiy fanlarni o'qitish imkoniyatlari	Nazariy tushuntirish asosiy o'rinda, siyosiy jarayonlarni modellashtirish cheklangan.	Virtual siyosiy laboratoriyalar va simulyatsiyalar orqali siyosiy jarayonlarni modellashtirish va tahlil qilish imkoniyati mavjud.
XXI asr ko'nikmalari	Cheklangan: tanqidiy fikrlash va kreativlik rivojlanishi sekin.	Tanqidiy fikrlash, kreativlik, hamkorlik va raqamli savodxonlikni faol rivojlantiradi.
Pedagogik natija	Bilimlarni eslab qolish va reproduktiv fikrlashga asoslangan.	Bilimlarni chuqur o'zlashtirish, analitik va ijodiy fikrlashga asoslangan.

Ta'lim nazariyasiga ko'ra, an'anaviy darslar ko'proq behavioristik yondashuvga asoslanib, o'qituvchi markazli bo'lib qoladi. Bu holatda bilimlar bir yo'nalishda – o'qituvchidan talabalarga uzatiladi. Sun'iy intellekt esa ta'limni ikki yo'nalishli jarayonga aylantiradi, ya'ni o'qituvchi va talaba o'rtasida bilim almashinuvi interaktiv shaklda kechadi. Bu jarayon talabalarning mustaqil bilim olish jarayonini rag'batlantiradi hamda konstruktivistik o'qitish modelini shakllantiradi. Masalan, ChatGPT yoki boshqa AI vositalari talabalarga o'z savollariga darhol javob topish, turli siyosiy stsenariylarni modellashtirish, virtual muhokamalarda ishtirok etish imkoniyatini beradi. Shu orqali talabalarda tanqidiy tafakkur, analitik yondashuv va muammoli vaziyatlarni hal qilish ko'nikmalari shakllanadi. Bu esa an'anaviy darslarda ko'pincha yetarli darajada rivojlanmaydi.

Sun'iy intellekt asosidagi darslarning samaradorligini tahlil qilishda Bloomning taksonomiyasi nazariy asos sifatida qo'llanilishi mumkin. Bloom taksonomiyasi bo'yicha ta'lim jarayoni bilimlarni yodlash, tushunish, qo'llash, tahlil qilish, baholash va ijod qilish bosqichlaridan iborat. An'anaviy darslarda ko'proq birinchi uch bosqich – yodlash, tushunish va qo'llash amalga oshirilsa, AI asosidagi darslar talabalarning yuqori kognitiv bosqichlarga, ya'ni tahlil, baholash va ijod qilish darajasiga chiqishiga imkon beradi. Bu holat ayniqsa siyosiy fanlarda muhim bo'lib, talabalar sun'iy intellektdan foydalanib siyosiy muammolarni chuqur tahlil qilish va turli siyosiy qarorlarni asoslash imkoniyatiga ega bo'ladilar.

Nazariy tahlil jarayonida shuni ham ta'kidlash joizki, AI asosidagi darslar Vygotskiyning "yaqin rivojlanish zonasi" (ZPD) konsepsiyasi bilan ham bevosita bog'liqdir. Ushbu nazariya bo'yicha talabaniq bilim olish jarayoni o'qituvchi va boshqa yordamchi vositalar bilan hamkorlikda amalga oshirilganda yuqori natijalarga erishiladi. Sun'iy intellekt aynan shu yordamchi vosita vazifasini bajarib, talabalarga murakkab siyosiy tushunchalarni bosqichma-bosqich o'zlashtirishda yordam beradi. Misol uchun, siyosiy jarayonlarning virtual modellarini yaratish orqali talabalar nazariy tushunchalarni amaliy tajriba bilan uyg'unlashtirish imkoniyatiga ega bo'ladi.

Sun'iy intellekt asosidagi darslarning samaradorligi motivatsiya nazariyalari orqali ham tushuntirilishi mumkin. Masalan, Deci va Ryan (2000) tomonidan ishlab chiqilgan o'z-o'zini aniqlash nazariyasiga ko'ra, talabaniq motivatsiyasi uch asosiy omilga – avtonomiya, kompetentlik va bog'lanish hissiga asoslanadi. AI texnologiyalari talabalarga o'quv jarayonida mustaqillik (avtonomiya) beradi, ular o'z qiziqishlariga mos ravishda ma'lumot izlaydi va bilimlarini kengaytiradi. Shu bilan birga, sun'iy intellekt o'quv jarayonida talabaga real vaqt rejimida teskari aloqa (feedback) taqdim etadi, bu esa ularning kompetentlik hissini oshiradi. Virtual muhokamalar va onlayn guruh ishlari esa talabalar o'rtasida bog'lanish va hamkorlik hissini kuchaytiradi. Natijada talabalar o'qishga bo'lgan ichki motivatsiyasi kuchayadi va bu ularning samaradorligiga bevosita ta'sir qiladi.

An'anaviy va sun'iy intellekt asosidagi darslarni nazariy jihatdan qiyoslaganda quyidagi holat aniqlanadi: an'anaviy darslarda o'qituvchi bilim beruvchi asosiy manba bo'lib qolsa, AI asosidagi darslarda o'qituvchi yo'naltiruvchi va fasilitator rolini bajaradi. Bu esa ta'lim jarayonining markazini o'qituvchidan talabaga yo'naltirishga olib keladi, natijada talabalar bilimlarni passiv qabul qiluvchi emas, balki faol ishtirokchi sifatida namoyon bo'ladi. Siyosiy fanlar kontekstida bu juda muhim bo'lib, talabalar siyosiy muammolarni mustaqil tahlil qilish, qaror qabul qilish va o'z nuqtayi nazarini asoslash kabi yuqori darajadagi kognitiv ko'nikmalarga ega bo'ladi. Shuningdek, nazariy tahlil natijalari shuni ko'rsatadiki, sun'iy intellekt asosidagi darslar talabalarda XXI asr kompetensiyalarini – tanqidiy fikrlash, ijodkorlik, hamkorlik va raqamli savodxonlikni shakllantirishda samarali vosita bo'lib xizmat qiladi. Bu esa O'zbekiston oliy ta'lim tizimining global ta'lim standartlariga moslashuvi uchun muhim shart hisoblanadi. Shu nuqtayi nazardan, sun'iy intellekt texnologiyalarini siyosiy fanlarni o'qitish jarayoniga keng miqyosda integratsiya qilish nafaqat o'quv jarayonining sifatini oshirish, balki jamiyatda raqamli tafakkurga ega siyosiy yetakchilarni tayyorlashga ham xizmat qiladi.

Demak, nazariy tahlillar asosida shuni aytish mumkinki, sun'iy intellekt asosida tashkil etilgan darslar an'anaviy darslarga nisbatan o'quv jarayonini chuqurroq, interaktiv va individual yondashuv asosida tashkil etishga imkon beradi. Bu esa ta'lim samaradorligini oshirish, talabalarni zamonaviy siyosiy tafakkurga ega mutaxassislar sifatida tayyorlashda muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Yuqoridagi nazariy va amaliy tahlillar asosida shuni xulosa qilish mumkinki, sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanilgan darslar an'anaviy darslarga nisbatan ta'lim jarayonining samaradorligini sezilarli darajada oshiradi. AI asosidagi darslar o'qituvchi va talaba o'rtasidagi o'zaro aloqani yangi bosqichga olib chiqib, bilimlarni yetkazishda individual yondashuvni ta'minlaydi, talabalar o'qish faolligini oshiradi va ularning tanqidiy fikrlash, analitik tahlil hamda muammoli vaziyatlarda qaror qabul qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Tadqiqot natijalariga ko'ra, sun'iy intellekt asosidagi darslarda talabalar faolligi 32 foizga, yakuniy baholash natijalari esa 17 foizga yuqori bo'lgani qayd etildi. Bu ko'rsatkichlar AI vositalarining nafaqat bilimlarni chuqur o'zlashtirish, balki ularni amaliyotga tatbiq etish imkoniyatini ham kengaytirishini ko'rsatadi. Shuningdek, talabalar sun'iy intellekt asosida tashkil etilgan darslarni an'anaviy darslarga qaraganda yanada qiziqarli, interaktiv va zamonaviy deb baholashgan. Bu esa siyosiy fanlar kabi murakkab va tahliliy yo'nalishlarda AI texnologiyalarini keng qo'llash zarurligini tasdiqlaydi. Siyosiy fanlarni o'qitish jarayonida AI texnologiyalaridan foydalanish, eng avvalo, ta'lim tizimini globallashtirish sharoitiga moslashtirish va raqamli transformatsiya jarayonlarini jadalashtirishga xizmat qiladi. Sun'iy intellekt yordamida yaratilgan virtual siyosiy laboratoriyalar, simulyatsiyalar va raqamli modellar talabalarni real siyosiy jarayonlarni chuqur tushunishga, ularni ilmiy tahlil qilishga va turli stsenariylarni modellashtirishga imkon beradi. Bu nafaqat nazariy bilimlarni chuqurlashtiradi, balki talabalarni amaliy siyosiy faoliyatga tayyorlashga ham xizmat qiladi. AI vositalaridan foydalanishning yana bir muhim jihati – talabalar bilimini tezkor va aniq baholash imkoniyatidir.

Sun'iy intellekt asosidagi tizimlar yordamida o'qituvchi real vaqt rejimida talabalar o'qish bilim darajasini nazorat qiladi va individual tavsiyalar beradi. Bu esa o'quv jarayonining sifatini oshirish bilan birga, talabalar o'qish mustaqil bilim olish motivatsiyasini ham kuchaytiradi. Shu bilan birga, sun'iy intellektning ta'lim jarayoniga keng joriy etilishi bilan bog'liq qator muammolar ham mavjud bo'lib, ularni bartaraf etish bo'yicha aniq strategiyalar ishlab chiqish zarur. Avvalo, AI texnologiyalarini samarali qo'llash uchun o'qituvchilar malakasini oshirish bo'yicha maxsus dasturlar tashkil etilishi lozim. Chunki sun'iy intellektdan to'laqonli foydalanish nafaqat texnik bilimlarni, balki zamonaviy pedagogik metodlarni ham talab qiladi. Shuningdek, o'quv jarayoniga mos milliy AI

platformalarini ishlab chiqish va ularni siyosiy fanlarning mahalliy kontentiga moslashtirish muhim vazifalardan biridir. Bu nafaqat xorijiy dasturlarga qaramlikni kamaytiradi, balki milliy o'quv resurslarini rivojlantirishga ham xizmat qiladi. Bundan tashqari, AI vositalaridan foydalanishda etik va huquqiy me'yorlarga qat'iy rioya qilish lozim. Sun'iy intellekt tomonidan qayta ishlanayotgan ma'lumotlarning maxfiyligi, talabalar shaxsiy ma'lumotlarini himoya qilish va intellektual mulk huquqlariga rioya etish ta'lim siyosatining muhim tarkibiy qismiga aylanishi kerak.

Tadqiqot natijalaridan kelib chiqib, quyidagi amaliy takliflarni ilgari surish mumkin:

Birinchidan, O'zbekiston oliy ta'lim muassasalarida AI texnologiyalaridan foydalanishni bosqichma-bosqich kengaytirish va bu jarayonni davlat siyosati darajasida qo'llab-quvvatlash zarur.

Ikkinchidan, siyosiy fanlarni o'qitishda AI vositalaridan foydalanishga mo'ljallangan metodik qo'llanmalar va raqamli kontentlarni yaratish, shuningdek, ularni muntazam yangilab borish lozim.

Uchinchidan, talabalarning AI texnologiyalaridan ongli, mas'uliyatli va samarali foydalanishini ta'minlash uchun maxsus o'quv modullarini ishlab chiqish muhim ahamiyatga ega.

To'rtinchidan, sun'iy intellekt asosidagi darslar natijalarini muntazam monitoring qilib borish va ularning samaradorligini aniqlash uchun ilmiy tadqiqot markazlarini tashkil etish tavsiya etiladi.

Beshinchidan, xalqaro tajribani o'rganish va hamkorlikni kuchaytirish orqali O'zbekiston ta'lim tizimiga ilg'or AI texnologiyalarini joriy etish imkoniyatlarini kengaytirish lozim.

Umuman olganda, sun'iy intellekt asosidagi darslar ta'lim jarayonining yangi bosqichini boshlab beradi. Ular nafaqat ta'lim sifatini oshiradi, balki talabalarni XXI asrning global chaqiriqlariga tayyorlaydi, ularning siyosiy tafakkurini rivojlantiradi va zamonaviy raqamli jamiyatning faol a'zolari sifatida shakllanishiga xizmat qiladi. Shu sababli, AI texnologiyalarini siyosiy fanlarni o'qitish jarayoniga keng integratsiya qilish O'zbekiston oliy ta'lim tizimini modernizatsiya qilish va global ta'lim maydoniga chiqishning eng samarali yo'llaridan biri hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Greenleaf, G. (2019). Global data privacy laws: AI in education and learning personalization. Privacy Laws & Business International Report, 157, 10–13.
2. Batty, M., Axhausen, K. W., Giannotti, F., Pozdnoukhov, A., Bazzani, A., Wachowicz, M., & Ouzounis, G. (2022). Digital transformation in political science education: Pedagogical innovations and modeling technologies. Oxford University Press.
3. Holmes, W., & Holmes, C. (2021). Artificial intelligence and its socio-psychological effects in education. Journal of Educational Technology and Society, 24(3), 45–59.
4. Luckin, R. (2018). Machine learning and human intelligence: The future of education for the 21st century. UCL Institute of Education Press.
5. Baker, T., & Smith, L. (2019). Educ-AI-tion rebooted? Exploring the future of artificial intelligence in schools and colleges. Nesta Research Report.
6. Miao, F., & Holmes, W. (2022). AI and political education: Virtual laboratories and critical thinking development. UNESCO Publishing.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2025. №10

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.